DODATEK TYGODNIOWY.

Nro. 35. Dnia 30. Sierpnia 1851.

Wykaz rocznego zarządu
Fundacyi Drohowyzkiéj hr. Skarbka.

List fundacyjny hrabi Stanisława Skarbka tyczący się majątku ofiarowanego na założenie instytutu ubogich i sierót w Drohowyżu, zawiera w 10. ustępie postanowienie, że czynność zakładu corocznie podaną być ma do publicznéj wiadomości.

Jakkolwiek ten zakład dotychczas jeszcze niewszedł w życie, zda się jednak rzeczą stosowną już teraz poniekąd zadość czynić woli fundatora, ogłaszając rezultat zarządu majątku na ów zakład przeznaczonego.

Hrabia Skarbek zszedł z tego świata 27. października 1848 i od tego czasu aż do końca marca 1850 zajmował się książę Karol Jabłonowski, oznaczony piérwszym kuratorem fundacyi administracyą całego majątku fundacyjnego, niezłożył jednak potąd z administracyi swojéj porządnego rachunku; ale istnieje z czasów jego zarządu tylko sumaryczny wykaz, w którym wyszczególnione są według pojedyńczych głównych kategoryi dochody i wydatki funduszu.

Autentyczny wykaz zarządu da się przeto uskutecznić dopiéro od czasu, kiedy administracya majątku fundacyjnego przeszła prowizorycznie pod bezpośredni zarząd administracyi państwa jako władzy fundacyjnéj, t. j. od 1. kwietnia 1850, przyczém na pierwszy rok administracyjny t. j. na czas od 1. kwietnia 1850 aż do końca marca 1851 dotychczasowe rezultaty rachunkowe służą za podstawę.

Odnośny wykaz roczny podaje się za pomocą dołączonego tu poglądu do publicznéj wiadomości.

Lwów 23. sierpnia 1851.

Dochody.

Szczegółowo	Rachunek bieżący		Restancye z dawniejszego peryodu administracyi.		Razem	
	złr.	kr.	złr.	kr.	złr.	kr.
A. *Dochód z dóbr i realności.*						
I. Czynsze dzierzawy i najmu, czynsze gruntowe, dochód z produkcyi materyałów:*)						
1. Brzozdowce . . .	9148	40	—	—	9148	40
2. Drohowyże. . . .	14.831	—	—	—	14.831	—
3. Klimiec i Smorze .	3600	15	—	—	3600	15
4. Opary	6000	—	—	—	6000	—
5. Ostałowice	5000	—	—	—	5000	—
6. Rożniatów **) . .	4516	45	—	—	4516	45
7. Żabie***)	—	—	—	—	—	—
8. Żydaczów	9572	25	8	—	9580	25
9. Frydrykówka i realność Nr. 484 $^{2}/_{4}$ . .	1100	—	600	—	1700	—
10. Gmach teatralny . .	19.655	10	128	—	19.783	10
II. Dochód z sprzedaży rozmaitych ruchomości i inwentarza *(Fundus instructus)* ****) . .	10.528	44	—	—	10.528	44
III. Rozmaite mniejsze i przypadkowe dochody	203	$5^{2}/_{4}$	184	$45^{3}/_{4}$	387	$51^{1}/_{4}$
IV. Zaliczki za zniesione należytości urbaryalne . . .	4988	$59^{3}/_{4}$	3762	$39^{1}/_{4}$	8751	39
V. Wynagrodzenie za wydatki jurysdykcyi	3264	54	718	6	3983	—
VI. Potrącenia z procentów biernych na mocy patentu względem podatku od dochodów . .	213	$43^{2}/_{4}$	—	—	213	$43^{2}/_{4}$
Razem .	92.623	$41^{3}/_{4}$	5401	31	98.025	$12^{3}/_{4}$

Wydatki.

Szczegółowo	Rachunek bieżący		Dla dawniejszéj administracyi		Razem	
	złr.	kr.	złr.	kr.	złr.	kr.
A. *W zarządzie dóbr i realności.*						
I. Płace urzędników i sług a) w zarządzie ekonomicznym . . . . złr. 2050 kr. 35 b) w zarządzie sądowniczym . . . . 1380 18 c) w zarządzie leśnym 2364 23 d) w zarządzie gmachu teatralnego . 3315 45 Razem . 9111 1	7.493	25	1.617	36	9.111	1
II. Emolumenta w gotowiznie	770	50	—	—	770	50
III. Wydatki ekonomiczne:						
a) Opędzenie własnego zarządu w Brzozdowcach aż do wydzierzawienia tych dóbr .	3.089	$18^{3}/_{4}$	—	—	3.089	$18^{3}/_{4}$
b) Opędzenie własnego zarządu w Smorzu i w Klimcu aż do wydzierzawienia tamtejszych gruntów	748	$26^{3}/_{4}$	—	—	748	$26^{3}/_{4}$
c) Opędzenie własnego zarządu w Drohowyżu aż do wydzierzawienia rezerwowanych dla instytutu gruntów . .	730	$3^{2}/_{4}$	—	—	730	$3^{2}/_{4}$
d) Płaca za wrąb i inne małe wydatki . . .	480	—	—	—	480	—
e) na utrzymanie ochędóstwa, przywóz drew, płacę rębaczom i t.p. w gmachu teatralnym .	1.760	$42^{2}/_{4}$	—	—	1.760	$42^{2}/_{4}$
IV. Podatki	9.699	$59^{3}/_{4}$	2.640	$57^{1}/_{4}$	12.340	57
V. Budowle:						
a) na dobrach . . .	1.994	$37^{3}/_{4}$	—	—	1.994	$37^{3}/_{4}$
b) w gmachu teatralnym	9.128	$20^{3}/_{4}$	—	—	9.128	$20^{3}/_{4}$
VI. Wydatki patronatu	213	19	1.134	$50^{2}/_{4}$	1,348	$9^{2}/_{4}$
B. *Renty dożywotnie i gracye*	2.156	$35^{1}/_{4}$	—	—	2.156	$35^{1}/_{4}$

Dochody.

Szczegółowo	Rachunek bieżący zł.	kr.	Restancye z dawniejszego peryodu administracyi zł.	kr.	Razem zł.	kr.
B. *Zaliczki zwrócić się mające* . . .	543	$34^3/_4$	—	—	543	$34^3/_4$
C. *Kaucye, wadya i inne depozyta* . .	6730	$22^1/_4$	—	—	6730	$22^1/_4$
D. *Znaleziona przewyżka w kasie skarbowéj w Smorzu*	—	—	312	$3^2/_4$	312	$3^2/_4$
Suma .	99.897	$38^3/_4$	5713	$34^2/_4$	105.611	$13^1/_4$
E. *Dochód z przedsiębierstwa teatralnego:*						
1. Przedstawienia teatralne niemieckie . . .	35.366	42	—	—	35.366	42
2. Przedstawienia polskie	30.596	32	—	—	30.596	32
3. Wspólne	1358	$9^2/_4$	216	40	1574	$49^2/_4$
4. Dochód z redut i zapust	4539	26	—	—	4539	26
5. Procenta z przedstawień prywatnych . .	238	12	—	—	238	12
6. Dodatek funduszu kameralnego	4000	—	—	—	4000	—
Razem .	76.099	$1^2/_4$	216	40	76.315	$41^2/_4$
7. Zwrócone zaliczki . .	1811	1	1957	20	3768	21
8. Wpłynione obce pieniądze	365	—	—	—	365	—
Razem .	78.275	$2^2/_4$	2174	—	80.449	$2^2/_4$
9. Kasa pozostała po dawniejszéj administracyi: a) w gotowiźnie . . 2276 zł. 54 kr.; b) w dokumentach . 902 zł. 30 kr.	—	—	3179	24	3179	24
Suma .	78.275	$2^2/_4$	5353	24	83.628	$26^2/_4$
Do tego powyższa suma w ilości	99.897	$38^3/_4$	5713	$34^2/_4$	105.611	$13^1/_4$
Cały dochód wynosi przeto	178.172	$41^1/_4$	11.066	$58^2/_4$	189.239	$39^3/_4$

Wydatki.

Szczegółowo	Rachunek bieżący zł.	kr.	Dla dawniejszéj administracyi zł.	kr.	Razem zł.	kr.
C. *Remuneracye i dyety*	1.072	45	—	—	1.072	45
D. *Koszta podróży* . .	518	$58^2/_4$	—	—	518	$58^2/_4$
E. *Potrzeby kancelaryjne i urzędowe* .	625	$2^2/_4$	—	—	625	$2^2/_4$
F. *Procenta passiva* .	5.161	53	9.662	$52^2/_4$	14.824	$45^2/_4$
G. *Umorzone passiva* .	4.214	$42^1/_4$	9.404	6	13.618	$48^1/_4$
H. *Rozmaite mniejsze wydatki*	116	39	254	42	371	21
I. *Wydane zaliczki* .	186	8	—	—	186	8
K. *Zwrócone kaucye, wadya i inne depozyta*	2.260	$12^2/_4$	—	—	2.260	$12^2/_4$
Suma .	52.421	$59^3/_4$	24.715	$4^1/_4$	77.137	4
L. *Przy przedsiębierstwie teatralnem:*						
1. Pensye, płace i inne koszta zarządu: a) Niemiecki teatr . . . . 45.900 zł. 19 kr.; b) Polski teatr . 29.818 zł. 42 kr.; c) Wspólne . . 23.294 zł. $54^3/_4$ kr.; Razem . 99.013 zł. $55^3/_4$ kr.	92.501	$50^2/_4$	6.512	5	99.013	$55^2/_4$
2. Reduty	1.631	53	—	—	1.631	53
3. Renty dożywotne	800	—	—	—	800	—
4. Dane zaliczki . .	2.052	36	—	—	2.052	36
Suma .	96.986	$19^2/_4$	6.512	5	103.498	$24^2/_4$
Do tego powyższa suma	52.421	$59^3/_4$	24.715	$4^1/_4$	77.137	4
Wydatek ogólny wynosi przeto	149.408	$19^1/_4$	31.227	$9^1/_4$	180.635	$28^2/_4$
W porównaniu z ogólnym dochodem	178.172	$41^1/_4$	11.066	$58^2/_4$	189.239	$39^3/_4$
Okazuje się) większy wydatek	—	—	20.160	$10^3/_4$	—	—
Okazuje się) przewyżka	28.764	22	—	—	8.640	$11^1/_4$

Przypiski.

*) Czynsze gruntowe i produkcya materyału przychodzą tylko w dobrach Smorze i Klimiec.

**) W przedłożonych dotychczas żurnalach stryjskiéj kasy zbiorowéj, do któréj wpływają należytości dzierzawy z Rożniatowa, wykazana jest tylko wymieniona suma jako wpłynięta do kasy. Właściwa należytość za rok $18^{50}/_{51}$ wynosi 8151 złr.

***) Państwo Żabie wydzierzawił hr. Skarbek w r. 1846 księciu Karolowi Jabłonowskiemu za roczną dzierzawę 6500 złr. na trzydzieści lat. Dzierzawa ta niezostała opłacona od r. 1848, dlatego też, równie jak i dlatego, że książę Jabłonowski jeszcze niezłożył rachunków, powstrzymano jego płacę kuratorską rocznych 8000 złr., i nie wyszczególniono jéj w niniejszym wykazie.

****) Dochód ten pochodzi po największéj części z sprzedaży bydła inwentarskiego tudzież rozmaitych ruchomości gospodarskich, które przy wydzierzawieniu dóbr Brzozdowce, gruntów w Smorzu, tudzież gruntów rezerwowanych na budowę instytutu w Drohowyżu zbyteczne się okazało.

Recapitulacya.

Przedmiot	Currentia: Dochód zł.	kr.	Wydatek zł.	kr.	Przewyż. zł.	kr	Niedobór zł.	kr	Restancye: Dochód zł.	kr.	Wydatek zł.	kr.	Przewyż. zł.	kr	Niedobór zł.	kr.	Ogółem: Dochód zł.	kr.	Wydatek zł.	kr.	Przewyżka zł.	kr.	Niedobór zł.	kr
Fundusz zakładu bez przedsiębierstwa teatraln.	99897	$38^3/_4$	52421	$59^3/_4$	47475	39	—	—	5713	$34^2/_4$	24715	$4^1/_4$	—	—	19001	$29^3/_4$	105611	$13^1/_4$	77137	4	28474	$9^1/_4$	—	—
Przedsiębierstwo teatralne	78275	$2^2/_4$	96986	$19^2/_4$	—	—	18711	17	5353	24	6512	5	—	—	1158	41	83628	$26^2/_4$	103498	$24^2/_4$	—	—	19869	58
Fundusz ogółowy . .	178172	$41^1/_4$	149408	$19^1/_4$	28764	22	—	—	11066	$58^2/_4$	31227	$9^1/_4$	—	—	20160	$10^3/_4$	189239	$39^3/_4$	180635	$28^2/_4$	8604	$11^1/_4$	—	—

Z tego zestawienia okazuje się, że bieżący dochód funduszu bez przedsiębierstwa teatralnego w porównaniu z wydatkiem przedstawia przewyżkę dochodów w kwocie . . 47.475 39

Bieżący zaś dochód przedsiębierstwa teatralnego w porównaniu z wydatkiem, niedobór w kwocie 18.711 17

Zważywszy jednak, że dawniejsza administracya z pieniędzy abonentowych na rok teatralny $18^{50}/_{51}$ w ogóle antycypowała . . . . 972 $7^2/_4$

tedy zmniejsza się powyższy niedobór na sumę . . . . 17.739 $9^2/_4$

Potrąciwszy ten niedobór od powyższéj przewyżki w sumie 47.475 39

okazuje się właściwa przewyżka w sumie . . . . 29.736 $29^2/_4$

a potrąciwszy opędzone za dawniejszą administracyę wszystkie wydatki w sumie . . . . 20.160 $10^3/_4$

wykaże się ostatecznie w kasie suma . . . . . 9.576 $18^3/_4$

B i a ł a
Roku 1723 i 1766.

Stanislaus Augustus |Dei Gratia Rex Poloniae| Magnus Dux Lithvaniae Russiae| Prvssiae Masoviae Samogitiae | Kijoviae Volhyniae Podoliae Po|dlachiae Livoniae Smolensciae | Severiae Czerniechoviaeqve| Significamus praesentibus Literis Nostris quorum interest Uni|versis et singulis. Reproductas Coram Nobis esse Literas Privi|legy in Pargameno scriptas, Manu Serenissimi olim piae recor|dationis Augusti II. Regis Poloniae Praedecessoris Nostri | subscriptas, Sigilloque Majoris Cancellariae Regni communi|tas, sanas, salvas et illaesas omniq(ue) Suspicionis notâ caren|tes, inferius hic insertas, Continentes in se, Villae N(ost)rae **Biała** in Palatinatu Cracoviensi ac Ducatibus Osvecimen(si) et Zatoriensi Capitaneatu verò Lipnicensi sitae, in Op|pidum ejusdem Cognomenti **Biała**, Erectionem, Jurisq(ue) Teuthonici Magdeburgensis, quo |caetera Oppida et Civitates in Regno N(ost)ro gaudent, cum omnibus Libertatibus Civilibus ex | eodem Jure manantibus, cumq(ue) facultate instituendi per Magistratum Civilem Contuber|nia Opificum, Collegia Mercatorum aliasq(ue) Confraternitates, quae et cum qualibus praeroga|tivis in alys Civitatibus Regni N(ost)ri institutae sunt, attributionem et benignam Concessionem: | Supplicatumq(ue) Nobis est, ut praenominatas Literas Erectionis dicti Oppidi N(ost)ri **Biała** | approbare, Jusq(ue) Teuthonicum eidem Oppido attributum, ad omnes immunitates et li|bertates illius, Authoritate Nostra Regia, extendere, ad usumq(ue) earum plenarium| qnomodolibet hactenus impeditum, dictos Oppidanos **Białenses** restituere, ac de | speciali gratia Nostra, redintegrare, Conditionemve et Statum ipsorum meliorem fa|cere dignaremur. Quarum quidem Literarum de Verbo ad Verbum tenor se|quitur ejusmodi. („) **Augustus Secundus** („)Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus | Dux Lithvaniae, („)Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kyoviae, („)Volhyniae, Podo|liae, Podlachiae, Livoniae, Smo-(„)lensciae, Severiae Czernichoviae(que); Nec non („)Haeredita|rius Dux Saxoniae et Princeps Elector. Signi-(„)ficamus praesentibus Literis No|stris quorum interest uni-(„)versis et singulis. Quia Nos intuitu Meritorum | M(agni)-(„)f(i)ci Jacobi Sigismundi in Rybno Rybiński Palatini („)Culmen(sis) Generalis Artilleriae R(e)gni| Kovalev-(„)ien(sis), Wislicensis, Lipinen(sis), Lipnicensis etc. („)Capitanei, Nobis et Reipublicae praestan|dorum, tum u-(„)tilitatis publicae rationem habentes, ut devastata tempore („)Belli per varias Calamitates loca in R(e)gno Nostro per („)Novas Locationes et Erectiones, majora Pro|ventuum Rei-(„)publicae adferant Subsidia et incrementa; Ad Supplica-(„)tionem ipsius incli|nati, faciendum esse duximus, ut ipsi („)Villam **Biała** Nuncupatam, ad Capitaneatum | Nostrum („)Lipnicensem pertinentem in Palatinatu verò Cracoviensi („)et Ducatu Osviecimen(si) | et Zatorien(si) consisten-(„)tem, possessionis adpraesens ejusdem M(agni)f(i)ci Ry-(„)biński Palatini Cul|men(sis) in Oppidum Cognomento („)**Biała** mutare, erigere et aedificare permitteremus et | („)concederemus; Jusque Teuthonicum, quod Magdeburgen-(„)se nuncupatur, atque alias | omnes praerogativas, Liber-(„)tates immunitatesque Eidem Oppido **Biała** clementer („)da|remus, prout quidem damus, permittimus et concedi-(„)mus praesentibus Literis No|stris. Porro cum amplissimi („)sub Sole firmentur Justitia Principatus, eadem et exi|gua („)Oppida in Populosas crescant Civitates, praedicto Oppido („)**Biała** Jus Civile Culmense | videlicet Magdeburgense („)donamus et Concedimus, Eximentes unumquemque Oppi-(„)danoru(m) | ab Jurisdictione omnium Regni Subselliorum, („)ita ut Nullus Civium tam in Personalibus | injurys, quam („)Causis fundi respondere teneatur, nisi Coram Magistratu („)Oppidi Sui | et Advocato, Salva in Civilibus ad M(agni)-(„)f(i)cum Capitaneum praesentem Lipnicensem | tanquam („)Jntermedium Judicem, sub Cujus Jurisdictione Oppidum („)hoc manebit Ap|pellatione.

Stanisław August *z Bożej łaski Król Polski, Wielki Książę na Litwie, Rusi, Prusiech, Mazowszu, Żmójdzi, Kijowie, Wołyniu, Podolu, Podlasiu, Łotwie, Smoleńsku, Siewierzu i Czernichowie Oznajmujemy niniejszem pismem Naszem wszem w ogólności i każdemu w szczególe, komu na tem zależy: iż przedłożono Nam tu niżej przytoczony list przywilejowy na pergaminie pisany, ręką Najjaśniejszego świętej pamięci Augusta II*go *króla polskiego a poprzednika Naszego ztwierdzony, tudzież królewską pieczęcią kancellaryi wyższej opatrzony, przytem bez uszkodzenia, w zupełności, nienaruszony i w niczem nie podejżrzany, zawierający w sobie wsi Naszej* **Białej**, *w województwie krakowskiem a księztwach oświęcimskiem i zatorskiem, w starostwie zaś lipnickiem leżącej na miasteczko tegoż samego nazwisko* **Biała** *wyniesienie, a teutońskiego prawa magdeburskiego, którego reszta miast i miasteczek w królestwie Naszem używa, ze wszystkiemi swobodami mieszczańskiemi z tegoż prawa wynikającemi, tudzież z władzą ustanawiania przez urząd miejski cechów rzemieślniczych, towarzystw kupieckich i innych stowarzyszeń tak i z taką jak w innych królestwa Naszego miastach przewagą, nadanie i udzielenie, z tą prośbą zarazem: abyśmy pomieniony list na założenie rzeczonego miasteczka* **Biała** *potwierdzić, prawo teutońskie temuż miasteczku nadane na wszystkie onegoż wolności i swobody powagą Naszą królewską rozszerzyć, tudzież do całkowitego a dotąd utrudzanego onych używania przerzeczonych mieszczan bielskich przywrócić i ze szczególnej łaski Naszej doprowadzić, a oraz byt i stan ich polepszyć raczyli; który-to list brzmi jak następuje: „***August Wtóry** *z Bożej łaski Król Polski, Wielki książę na Litwie, Rusi, Prusiech, Mazowszu, Żmójdzi, Kijowie, Wołyniu, Podolu, Podlasiu, Łotwie, Smoleńsku, Siewierzu i Czernichowie a dziedziczny książę saski i Elektor — Oznajmujemy niniejszym listem Naszym wszem w ogóle i każdemu w szczególności do kogo to należy: iż bacząc na zasługi Wielmożnego Jakóba Zygmunta na Rybnie Rybińskiego Wojewody Chełmieńskiego, Generała artyleryi koronnej, a Kowalewskiego, wiślickiego, lipińskiego lipnickiego i t.d. starosty względem Nas i Rzeczypospolitej położone, a przytem na korzyści pospólne wzgląd mając, aby opustałe podczas wojny z powodu różnych klęsk osady w królestwie Naszem na nowo zakładając i dźwigając przeto skarb Rzeczypospolitej zasilić i dochody pomnożyć, przychyliwszy się do prośby jego, słuszną być sądziliśmy, aby mu wieś* **Biała** *zwaną, która do starostwa lipnickiego należąc w województwie krakowskiem a księztwach oświęcimskiem i zatorskiem leży i obecnie w posiadaniu tegoż Wielmożnego Rybińskiego Wojewody chełmieńskiego zostaje, na miasteczko nazwiskiem* **Biała** *przeistoczyć, założyć i zbudować pozwolić, prawo też teutońskie także magdeburskiem zwane tudzież wszystkie inne przewagi, wolności i swobody temuż miasteczku* **Białej** *miłościwie nadać, jakoż mu k'temu przyzwolenie i moc dajemy niniejszym listym Naszym; a gdy najobszerniejsze nawet na kuli ziemskiej państwa sprawiedliwością tylko utrwalają się, i sprawiedliwością-li małe miasteczka w ludne wzrastają miasta, nadajemy i udzielamy przeto przerzeczonemu miasteczku* **Białej** *miejskie prawo chełmieńskie czyli magdeburskie, uwalniając każdego z mieszczan od sądownictwa wszystkich sądów koronnych, tak iż każdy mieszczanin czyto w sprawie o krzywdy osobowe czy w sporach o posiadłość tylko przed urzędem miasteczka swego i wójtem odpowiadać będzie winien, z zastrzeżeniem w rzeczach miasta się tyczących do teraźniejszego Wielmożnego Starosty lipnickiego jako pośredniczącego sędzi, pod którego zwierzchnictwem miasteczko to pozostanie, apellacyi czyli odwoływania się“;*

d. n.

Rzut oka na siedziby Górali karpackich.

(Z prelekcyi Wincentego Pola.)

Od południa jest granicą siedzib góralskich grzbiet Karpat, na którym się dzielą wody płynące na północ i wschód ku Polsce, a na południu ku Węgrom.

Od północy nie przechodzą siedziby góralskie nigdzie rozgórza, to jest ostatniego wyniosłego pasma gór, które się już łączy z Podgórzem, lub z przyległemi północnemi równinami. Góral jak roślina górska, trzyma się gór właściwych i siedziby jego łączą się tedy na północy z sąsiedniemi tylko wyłomami rzék głównych, nad którémi leżą zamknięte w dolinach pośrodku krainy górzystéj.

Od zachodu i wschodu w końcu odgranicza się każda okolica, którą osiadł pewien ród góralski, górzystemi działami, od sąsiedniéj osiadłéj przez ród inny. Miejscowość gra pod względem tego rodzaju rozgraniczeń największą rolę i obok siły plemiennéj pewnego rodu, stanowi ona podobno głównie i o liczbie, w któréj się rozrodził i o kierunku, w którym się rozkrzewia, lub daléj już rozradzać nie może. Jak sam łuk granicznych gór rozpada na trzy główne działy, podobnie dzielą się także rody góralskie na trzy główne grupy, ściśléj z sobą połączone, lubo nie brak i tu na ogniwach rodów przechodnich, którémi się z sobą łączą te trzy oddzielne grupy.

Do pierwszéj przychodzi policzyć rody góralskie osiadłe na północnych stokach gór Jabłonek od źródeł rzéki Ostrawicy, wpadającéj do Odry, aż po źródłowiska i wierzchowinę Wisły, jest to ród Górali Szląskich — daléj policzam do niéj rody osiadłe na podnóżu Tatrów i na obszarze zachodnich Beskidów. Więc od granicy górnego Szląska po wyłom Popradu rzéki, przerywającéj grzbiet granicznych gór, płynącéj ze Spiżu do Polski.

Doliną téj rzéki oderwane skrzydło gór Jabłonek krainy tatrzańskiéj i zachodnich Beskidów stanowi pewną całość w pojęciach natury i podług niéj także oddzielamy pierwszą grupę tych góralskich rodów.

Do drugiéj policzamy rody osiadłe na północnych stokach środkowego Beskidu, od popradowego wyłomu począwszy, aż po wodny dział europejski, który dzieli obszar Wisły i Sanu od obszaru Dniestru górnego.

Do trzeciéj w końcu grupy będą należały rody góralskie, które osiadły wschodnie skrzydło gór naszych, na przestrzeni od źródeł Sanu, aż po źródła Prutu i Czeremoszów obudwu, tak zwaną krainę Czarnego-lasu i Czarnéj-góry.

W ten sposób obejmuje ten granicznik karpackich rodów całą góralszczyznę wychodząc na zachodzie z punktu, gdzie narzecze Polskie przechodzi w Morawskie, na górnym biegu odrzańskiéj Ostrawicy, a kończąc na wschodzie tam, kędy ostatni słowiański ród Huculów, graniczy z plemieniem Rumunów.

Odgraniczenie pojedyńczych rodów góralskich.

Piérwsza etnograficzna grupa zachodniego skrzydła Karpat.

Poczynamy od Tatrów puszczając się naprzód od źródeł Dunajców obudwu za ich biegiem, aż po rozgórze Dunajca, to jest tak daleko, jak sięgają siedziby góralskie za wodą od źródeł Dunajców, aż po Zbyszyce, miasteczko leżące w dolinie Dunajca, poniżéj Sącza, w ziemi Sandeckiéj. Na téj przestrzeni napotykamy na cztéry oddzielne rody góralskie.

1) Podhalanie.

Podhalanie są właściwie rodem alpejskim, który osiadł północną pochyłość Tatrów, aż pod dolinę Nowotarską. Na północy oddziela ich pasmo wapiennych skałek od doliny Nowotarskiéj. Nazwa ich poszła od hal wyniosłych, czyli pasz alpejskich, położonych nad górną granicą lasów w Tatrach. Z chlubą téż nazywają krainę swoją Podhalem, a siebie Podhalanami, a mają się za najszlachetniejszy ród góralski i są od innych za to miani, jako najswobodniejsi wśród wszystkich. Podhalanin w obcéj stronie zapytany: „zkąd Góral“? dumnie rzuci głową i powiada: „z Halu“!

Chcąc z naukową ścisłością oznaczyć siedziby Podhalan pod względem geograficznego rozdzielenia onych, wymieniamy tu z kolei wszystkie wsie chłodnego Podhala.

Nad Dunajcem Czarnym: Kościelisko, Dzianisz, Witów, Hochołów, Koniówka, Podczerwone.

Nad białym Dunajcem: Zakopane, Olsza, Mur, Poronin, Ratułów, Doratułowa, Ząb i Ząbsuche, Biały Dunajec, Gliczarów, Bańskie, Szaflary.

Nad Rogoźnikiém: Skrzypne, Między-Czerwienne, Maruszyna, Zaskale.

Nad Białką: Brzegi, Bukowina, Białka, Groń, Leśnica.

Całe Podhale należało do starostwa Nowotarskiego.

2) Nowotarzanie.

Nowotarzanie także Góralami od Nowego-Targu i z Nowotarskiéj doliny zwani, rozsiedli się na przestrzeni téj równiny, wzdłuż Dunajca i małych rzek, które tu wpadają do niego, a kilka ich wsi wspina się jeszcze na południową pochyłość górzystego pasma zwanego Gorcem, które dolinę Nowotarską zamyka od północy. Siedziby Nowotarzan ciągną się za wodą wąskim pasem wzdłuż dunajcowéj doliny, aż po Czorsztyn, kędy się ta dolina zwęża, a poczyna się skaliste pasmo nagich pienin, przez które Dunajec ciasnym się wyrznął wyłomem. Na zachodzie łączy się nowotarska dolina szeroką równiną z doliną orawską, która już bierze wagę do Dunaju. Wszakże lubo w te strony kraj jest otwarty, bez zawady nie przeciągnęły się ku niéj Nowotarzan siedziby, bo ród każdy bierze zawsze wagę tylko za wodą.

Nowotarzanie mieszkając ponajwiększéj części w równinie, zachowali pomimo to jednak wszystkie cechy góralskiego rodu, gdyż dolina nowotarska położona w ostępie gór prawdziwych, należy pomimo różnicy miejscowéj całą naturą swoją jeszcze do krainy górskiéj.

Pomiędzy sobą robią jeszcze Nowotarzanie niejakie rozróżnienie miejscowe, nazywając pewną okolicę opatowszczyzną, będącą niegdyś własnością opatów cysterskich, którzy pierwsi na początku XIII. wieku osiedli te okolice, zaprowadzając w niéj stałe siedliska, religię, obyczaj i rolnictwo.

Ludzimierz, Krauszów, Rogoźnik, należą do opatawszczyzny i są zapewne najstarszemi osadami téj okolicy.

Do szlacheczyzny czyli dóbr szlacheckich należy: Łopuszna, Harklowa, Knurów, Szlembark, Dobuby.

Do królewszczyzny czyli starostwa Nowotarskiego: Staro-Bystre, także starym Rogoźnikiem zwane, Czarny-Dunajec, Gronków, Wróblówka, Długo-Pole, Ostrowsko, Waksmund, Dział, Załuczne, Odrowąż, Murawczyzna, Pieniążkowice, Pyzówka, Obidowa, Klikuszawa, Lasek czyli Trute Niwa, Magdalenówka, Dębno, Maniawy, Czorsztyn, Siegulin, Mizerna i Kluczkowce.

Ostatnie pięć wsi są ogniwem przechodniem Nowotarzanów ku góralom Pienińskim.

Nowotarzanie z dóbr starostwa Nowotarskiego nazywają się także Starościanami, mianowicie zaś nie mówią nigdy inaczéj o sobie, ludzie z Wróblówki i Starego Bystrego.

Wędrując za zarobkiem i furmaniąc szeroku po świecie, są ci mieszkańcy dunajcowéj doliny znani pod nazwiskiem „Górale od Nowego-Targu“ w odległych okolicach Polski, Węgier i dolnego Szląska.

3) Górale od Pienin, Krościenka i Łącka.

Nie mają zbiorowego nazwiska i bywają zwykle tylko tak od innych nazwani. Siedziby ich ciągną się po nad ciasnym wyłomem Dunajca. Na przestrzeni od Czorsztyna do Krościenka przerywa Dunajec naprzód skaliste pasmo Pienin, następnie rozszérza się nieco jego dolina, zostaje wszakże zawsze jeszcze doliną poprzeczną, miejscami bardzo ścieśnioną, aż po wzgórze Dunajcowe poniżéj Łącka, około Jazowska, kędy Dunajec wstępuje w széroką dolinę Sandecką.

Ten ród góralski, lubo nie bardzo liczny, ma trzy pomniejsze odcienia.

Górale Pienińscy, do których właściwie tylko wyższe i niższe Stromowce policzyć można, przypominają postawą i wzrostem bardzo Podhalan.

Kraśnica, Łygaszówka, Grywald, Tylka, Hałuszowa, Krościenko miasto, Szczawnice wyższe i niższe, należą do górali krościeńskich. Ludzi z ostatnich dwóch wsi nazywają także niekiedy Szczawniczanami, a ztąd także poszła nazwa Górali od Szczawnic.

Tylmanowa, Ochotnica, Groń, Zabrzeż, Wietrznica, Zarzece, Zalesie, Szczawa, Wola-Piskulina, Zbłudza, Kamienica, Zazadnie, Czerniec i Łącko, należy do Górali od Łącka.

Ród ten góralski jest przechodniém ogniwem od Górali tatrzańskich i nowotarskich do Górali sandeckich, a właśnie dlatego, że siedziby jego ciągną się wąskim pasem ponad wodą na znacznéj przestrzeni. Można tu się najdokładniéj przypatrzyć tym drobnym odcieniom rodowości, które się zwolna mienią idąc od wsi do wsi za wodą.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

Główny Redaktor **M. Srzeniawa Sartyni.** Z c.k. galic. Drukarni rządowéj.